รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21

A Model for Developing Buddhist Leadership of Phrapariyattidhamma School Administrators, General Education Department, Region 4 in the 21st Century

ศศิวิมล จันน้อย[1] พระมหาอุดร อุตฺตโร[2] วรกฤต เถื่อนช้าง[3]

Sasiwimon Channoi, Phramaha Udorn Uttaro and Worrakrit Thuenchang

Received: November 08, 2024

Revised: April 23, 2025

Accepted: May 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้การเชิงคุณภาพประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 รูป/คน การวิจัยเชิงปริมาณจากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 155 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร การบริหารเชิงรุก การส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ การคิดเชิงสร้างสรรค์ การสร้างโรงเรียนต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการมีมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) การสร้างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม หลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ 2.1) จักขุมา

[1-3] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Sasichannoi@gmail.com

คือ การชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด 2.2) วิธูโร คือ ความชำนาญการด้านเทคนิค หรือทักษะทางด้านการปฏิบัติงาน 2.3) นิสสยสัมปันโน คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยภาพรวม พบว่า ร้อยละ 85.88 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.75) มีความถูกต้อง ร้อยละ 84.58 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. =0.75) มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ร้อยละ 85.34 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.27, S.D.= 0.77) มีความเหมาะสม ร้อยละ 86.45 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, SD. = 0.27)

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาพุทธภาวะ, ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the state of Buddhist leadership development of Phrapariyattidhamma school administrators, General Education Department, Region 4 in the 21st Century; 2) to create a model for developing Buddhist leadership of Phrapariyattidhamma school administrators; and 3) to evaluate the model for developing Buddhist leadership of Phrapariyattidhamma school administrators. A mixed-methods research approach was used, employing qualitative methods including a review of relevant research documents followed by in-depth interviews with 20 key informants. Quantitative methods involved collecting data from a sample of 155 informants. The research instrument was a questionnaire. Statistical analysis included mean, percentage, and standard deviation. The research findings revealed that 1) the state of Buddhist leadership development of administrators comprised eight aspects: vision, technology utilization, communication, proactive management, promoting professional teacher, creative thinking, creating model schools for learning management, promoting collaborative networks, and interpersonal skills. Overall, these aspects were at a high level. When considered individually, all aspects were found to be at a high level; 2) developing a model of Buddhist leadership for administrators of Phrapariyattidhamma Schools based on Papanikadhamma, namely 2.1) Cakkhuma: proficiency in the use of thought

or intellectual skills, 2.2) Vidhuro: proficiency in technical skills or practical work skills, 2.3) Nissayasampanno: proficiency in interpersonal skills or interpersonal skills; and 3) the overall evaluation resulted of the Buddhist leadership development model of administrators of Phrapariyattidhamma Schools showed that 85.88% was at a high level ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. = 0.75), 84.58% was at a high level ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.75) for accuracy, 85.34% was at a high level ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.77) for feasibility of implementation, and 86.45% was at a high level ($\overline{X}$ = 4.32, SD. = 0.27) in terms of appropriateness.

Keywords: model, Buddhist leadership development, Phrapariyattidhamma school administrators, 21st century

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือว่าเป็นการศึกษาที่มีบทบาทต่อการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย มีวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งเพื่อจัดหลักสูตรให้มีวิชาที่เหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและเป็นวิชาที่จำเป็นต่อพระพุทธศาสนา การศึกษาพระปริยัติธรรม จึงแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกบาลีสนามหลวง แผนกธรรมสนามหลวง และแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งแผนกบาลีสนามหลวงและแผนกธรรมสนามหลวงควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เชิงวิชาการ แนวทางปฏิบัติ มาตรฐานการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมพัฒนาพระราชบัญญัติการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม พ.ศ 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ตามโบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและพระภิกษุและสามเณร มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา รักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัดเป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวิชา

พระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลี ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรค้นพบความสามารถความสนใจความถนัดเฉพาะตน และช่วยให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทางโลก และทางธรรม สำหรับการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีโครงสร้างการดำเนินงานเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไปโดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป (พระภราดร สุขากุล, 2547) ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารมีจึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภายใต้สภาพความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าสามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจและสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2551)

จากความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนแรกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ที่เข้าสู่โลกในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นที่จะนำหลักปาปณิกธรรม 3 ที่ประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร และนิสยสัมปันโน นำมาประยุกต์ใช้กับทฤษฎีหรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะในการบริหารจัดการศึกษานำพาสถานศึกษาให้พัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น สามารถครองคน ครองจิตใจของคนให้สามารถปฏิบัติงานด้วยความพอใจ เต็มใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษา “รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21” อันจะทำให้ได้รูปแบบที่ไปสู่การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับผู้บริหารยุคใหม่ เพื่อนำไปสู่การบริหารงานและการทำงานที่มีคุณภาพก้าวสู่ความเป็นมาตรฐานสากลได้อย่างมีความสุข และยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21

3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21” วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการศาสนา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 จำนวน 25 โรงเรียน จำนวน 155 รูป/คน วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 รูป/คน สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การวิจัยมีสาระครอบคลุม 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารงาน 8 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี 2) การสื่อสาร 3) การบริหารเชิงรุก 4) การส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ 5) การคิดเชิงสร้างสรรค์ 6) การสร้างโรงเรียนต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ 7) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 8) การมีมนุษยสัมพันธ์

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักวิชาการศาสนา จำนวน 155 รูป/คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับยุทธศาสตร์ จำนวน 4 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับสำนักงานการศึกษาเขต จำนวน 16 รูป/คน

3. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของไลเคิร์ท (Likert Scale) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.976

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามด้วยวิธีการส่งและรับคืนทางไปรษณีย์ด้วยวิธีการส่งจดหมายลงทะเบียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 แล้วจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำร่างการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 มาพิจารณาโดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การบันทึกเทป และแบบบันทึกการประเมินในการสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโดยนำร่างรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ตามข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นจากขั้นตอนที่ 2 เสนอผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารสถานศึกษาทั้งหมด 30 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์แห่งการคัดเลือกเพื่อทำการประเมิน ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารสถานศึกษาทั้งหมด 30 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความสอดคล้อง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความถูกต้อง 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเหมาะสม และ 4) ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบสำหรับตรวจสอบรายการ ในองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์การใช้

เทคโนโลยี 2) การสื่อสาร 3) การบริหารเชิงรุก 4) การส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ 5) การคิดเชิงสร้างสรรค์ 6) การสร้างโรงเรียนต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ 7) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และ 8) การมีมนุษยสัมพันธ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 43 ข้อคำถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาใช้ค่าร้อยละ (Percentage) percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการอธิบายผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบ ความเหมาะสมของรูปแบบ ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และประโยชน์ของรูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 8 ด้าน 1) ด้านการใช้วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลทางความคิดต่อครูและบุคลากรในสถานศึกษา ด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ มีความเข้าใจถึงการนำไปใช้ เพื่อให้องค์กรที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ 2) ด้านการสื่อสาร คือ ผู้บริหารสถานมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ผ่านการเลือกใช้รูปแบบของการสื่อสาร และเทคนิคการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ 3) ด้านการบริหารเชิงรุก คือ ผู้บริหารสามารถในการตัดสินใจ และเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เน้นการทำงานที่รวดเร็ว มีการวางแผนเตรียมการณ์ เพื่อที่จะทำให้ผู้ร่วมดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 4) ด้านการส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ คือ ผู้บริหารมีการส่งเสริมครูได้แสดงศักยภาพส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน กระตุ้นการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสามารถเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจ 5) ด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ผู้บริหารที่สร้างสัมพันธภาพเชิงบวก มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และค้นหาแนวทางการพัฒนาแก่องค์กร 6) ด้านการสร้างโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารมีการเรียนรู้สิ่งใหม่และแสวงหาแนวทางการพัฒนาองค์กรอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาคุณภาพเป็นโรงเรียนต้น 7) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ คือ ผู้บริหารมีการสร้างเครือข่ายการศึกษาต่อหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายจึงจะประสิทธิภาพได้

8) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ คือ ผู้บริหารเป็นผู้นำในการประสานประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับบุคคลในองค์กรทุกคน คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล

2. การพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 พบว่า 1) ด้านการใช้วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี คือ มีวิธีการถ่ายทอดแนวคิด สร้างความเข้าใจในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายขององค์กรโดยการใช้เทคโนโลยีมาต่อยอดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการสื่อสาร คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการสื่อสารที่ชัดเจนในการสื่อสาร และมีระบบการทำงาน ความชัดเจน สามารถใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลายและทันสมัย 3) ด้านการบริหารเชิงรุก คือ ผู้บริหารมีการสร้างเป้าหมาย พันธกิจ วิสัยทัศน์ ออกแบบและวางโครงสร้างจัดระบบของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีการติดตาม ประเมินผลในองค์กรทั้งในระดับนามธรรมและในเชิงประจักษ์ 4) ด้านการส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ คือ ผู้บริหารที่มีหน้าที่พัฒนาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ซึ่งสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรและส่งเสริมให้เกิดแรงผลักดันในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ 5) ด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ คือ ผู้บริหารกระตุ้นครูและบุคลากรให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน สามารถผลักดันให้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการทำกิจกรรมใหม่ๆ 7) ด้านการสร้างโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้บริหารมีการตั้งเป้าหมายระยะยาว และระยะสั้นเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการทำงาน มีการประเมินผลสำเร็จ 7) ด้านการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ คือ ผู้บริหารนำเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเข้ามาอำนวยความสะดวกมากขึ้น 8) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ คือ ผู้บริหารมีการพัฒนากระบวนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและปรับรูปแบบองค์กรให้สามารถติดต่อประสานงานกันได้คล่องและทันต่อเหตุการณ์

3. การประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมร้อยละ 85.88 อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. = 0.75) มีความถูกต้อง ร้อยละ 84.58 อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. =0.75) มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ร้อยละ 85.34 อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27, S.D.= 0.77) มีความเหมาะสม ร้อยละ 86.45 อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.32, SD. = 0.27)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. การพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 พบว่า มี 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารมีการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และยุคสมัย นำองค์ความรู้วิทยาการที่เกิดขึ้นใหม่ มาเป็นฐานในการรองรับการเปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนและองค์กรให้เท่าทันต่อปัญหาและความท้าทายใหม่ ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของอัศนีย์ สุกิจ (2561) พบว่า ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญการ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน 2) ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้สามารถใช้ทักษะการสื่อสารอย่างเชียวชาญ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้เพราะว่าการสื่อสาร เป็นหนึ่งในทักษะที่สำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมพร้อมให้บุคลากรมีความชำนาญในทักษะด้านการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2560) พบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำแนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสาร นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม 3) ด้านการบริหารเชิงรุก คือ ผู้บริหารใช้วิธีการทำงานใหม่ ๆ ในการกระตุ้นการทำงาน ทั้งนี้เพราะการทำงานเชิงรุกการกระตุ้นบุคลากรให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การจัดการที่ดีเพื่อนำมาวางแผนการทำงานในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญแล พุทธวโร (2561) พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (3) การกระตุ้นทางปัญญา (4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (5) การเข้าใจการเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ มีการพิจารณาจากความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ตามความถนัดและความสามารถพิเศษของบุคลากรแต่ละคน ทั้งนี้เพราะบุคลากรแต่ละคนเหมาะกับงานไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยรัตน์ เมืองสง (2550) พบว่า เมื่อบุคลากรพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย จะมีความสุขในการทำงานและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน 5) ด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีการผลักดันการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะการเข้าใจกลไกการทำงานและการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ สามารถปรับเปลี่ยนองค์กรให้เท่าทันต่อยุคสมัยในอนาคตของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของอรุณ รักธรรม (2541) พบว่า การฝึกให้คิดอย่างสร้างสรรค์ต่อปัญหาใด ๆ

ทำให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นและปฏิบัติหน้าที่อย่างมีชีวิตชีวา 6) ด้านการสร้างโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ คือผู้บริหารส่งเสริมสร้างกระบวนการกระตุ้นทางความคิด การตระหนักถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพราะ การบริหารงานเชิงรุกเพื่อเรียนรู้จากการลงมือทำ เปลี่ยนวิธีทำงาน เปลี่ยนวิธีสอน เปลี่ยนวิธีเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2555) ได้แสดงไว้ว่า ทฤษฎีจากการเรียนรู้การฟังครูสอนมาเป็นเรียนรู้จากการลงมือทำการบริหารจัดการองค์กรตามกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ของตน 7) ด้านการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ คือผู้บริหารมีการพัฒนากระบวนการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะ มีการสร้างความพร้อมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดของฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกระตุ้นการใช้ปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคณะครูในโรงเรียน 8) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ คือ มีการสัมพันธ์กับชุมชน เข้าถึงชุมชน การปฏิสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารต้องพัฒนาตนให้มีความรู้ความเข้าใจชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน สร้างคุณลักษณะผู้นำที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตารีย์ ตั้งอำไพสกุล (2551) พบว่า คุณลักษณะผู้นำ ได้แก่ ด้านการสร้างบารมี ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

2. รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 ตามหลักปาปณิกธรรม 3 พบว่า 1) ด้านการใช้วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี นำองค์ความรู้วิทยาการที่เกิดขึ้นใหม่ มาเป็นฐานในการรองรับการเปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนและองค์กรให้เท่าทันต่อปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของอัศนีย์ สุกิจ (2561) พบว่า ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน ที่ทำงานด้วยความรู้ความสามารถ ความชำนาญการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) ด้านการสื่อสาร กำหนดเป้าหมายกระจายความรู้ทั่วทั้งองค์กรเพื่อให้เกิดการต่อยอดของความรู้ และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบสำคัญของแรงบันดาลใจของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับตัวองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมรักษ์ ธนภณ (2557) พบว่า รูปแบบการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรในองค์การ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การ การมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม 3) ด้านการบริหารเชิงรุก คือ การกระตุ้นให้เกิดเกิดสิ่งใหม่ พัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็น

องค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะ กระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้ความรู้จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญแล พุทธวโร (2561) พบว่า ตามหลักพุทธธรรม ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสามารถพิเศษของตน 4) ด้านการส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ บุคลากรแต่ละคนเหมาะกับงานประเภทไหน จัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับแผนกหรือสายงาน ทั้งนี้เพราะ การจัดระบบการทำงานให้สอดคล้องกับบคคลเพื่อให้เพามศักยภาพการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวันทนา เนาว์วัน (2557) พบว่า อันดับแรกหลักธรรมด้านหลักปาปณิกธรรม 3 จักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิธุโร (ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสสยสัมปันโน (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) 5) ด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการจัดการแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดกระบวนการระดมปัญญากระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะการแลกเปลี่ยนทางความคิดจะนำไปสู่การร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดของอรุณ รักธรรม (2541) ว่า การระดมสมอง เป็นการฝึกให้คิดอย่างสร้างสรรค์ โดยปล่อยให้คิดอย่างเสรี หลากหลาย 6) ด้านการสร้างโรงเรียนต้นแบบ เน้นออกแบบโครงการให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อเรียนรู้จากการลงมือทำ ทั้งนี้เพราะ การสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือขององค์การ เป็นกระบวนการกระตุ้นทางความคิด การตระหนักถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2555) การลงมือทำทั้งหมด ทำหน้าที่เป็นผู้นำและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการปฏิรูปที่ครูร่วมกัน 7) ด้านการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายกำหนดทิศทางเป้าหมายในพัฒนาองค์กรการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารต้องเตรียมพร้อมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง มีความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เข้าใจกลไกการทำงานและการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) พบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ ที่กำหนดอย่างปรุกเร้าและมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ที่มีทักษะการสื่อสารที่ดี ถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายองค์กรให้สอดคล้องกัน 8) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องพัฒนาตนให้มีความรู้ความเข้าใจชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน สร้างคุณลักษณะผู้นำที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจ ทั้งนี้เพราะการเป็นผู้บริหารควรมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ บุคลิกลักษณะให้เป็นที่น่าเชื่อศรัทธา และไว้วางใจแก่บุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตารีย์ ตั้งอำไพสกุล (2551) พบว่า คุณลักษณะผู้นำเป็นที่พึ่งพาได้ในการ คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

3. การประเมินรูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้ตอบแบบประเมิน เห็นว่าเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.29, S.D. =0.75, ร้อยละ 85.86) เห็นว่ามีความถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.23, S.D. =0.75, ร้อยละ 84.95) เห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.27, S.D.=0.77, ร้อยละ 85.35) เห็นว่ามีความเหมาะสม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.23, S.D. =0.72, ร้อยละ 86.48) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ประเมินเห็นว่าภาวะผู้นำการบริหารในศตวรรษที่ 21 นั้น เป็นสิ่งที่ทันต่อยุคสมัยและสอดรับกับสภาพการณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันของสังคมไทย จึงได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นประโยชน์ของรูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของชีวิน ออนละออ (2553) พบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย มีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจและผลการศึกษาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21” ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิด ทฤษฎี และจากวิเคราะห์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้สรุปมาเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 SASI MODEL “รูปแบบการพัฒนาพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในศตวรรษที่ 21”

คำอธิบายการวิเคราะห์เชิงโมเดลของการวิจัย

1. การใช้วิสัยทัศน์การใช้เทคโนโลยี ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีการวางแผน และการสร้างความเข้าใจในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกันแก่บุคลากร 2) วิธูโร ผู้บริหารมีได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรในสถานศึกษา 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารมีวิธีการสร้างเครือข่ายและพัฒนาการทำงานเป็นทีม สามารถประสานพลังสร้างสิ่งใหม่ที่เกิดจากการยอมรับคุณค่าของตนเอง และเข้าใจความแตกต่างของมุมมองผู้อื่น เพื่อสร้างสรรค์ผลงานเป็นที่ประจักษ์

2. การสื่อสารตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการสื่อสารที่ชัดเจน สามารถสื่อสารให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน เพื่อการทำงานที่มุ่งไปที่เป้าหมายเดียวกัน 2) วิธูโร มีวิธีการสื่อสารที่หลากหลายและทันสมัย เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลง 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารสามารถสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานเป็นที ม
การสร้างขวัญกำลังใจ สามารถใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลายและควรเลือกให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. การบริหารเชิงรุก ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารมีแผนกลยุทธ์ที่พัฒนาและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ให้ทันต่อยุคเทคโนโลยีดิจิทัลได้เป็นอย่างดี 2) วิธูโร ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูและบุคลากรใช้ความรู้ ความสามารถ อย่างเต็มประสิทธิภาพมีการพัฒ นามาตรฐานวิชาชีพครู จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและตนเองเน้นการตอบสนองผู้เรียนและชุมชน 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการถ่ายทอดความรู้และใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งความรู้ที่หลากหลายเพื่อการเรียนการสอนในด้านหลักสูตร มีการพัฒนาหลักสูตรสู่แนวใหม่ที่เน้นการตอบสนองผู้เรียนและชุมชน

4. การส่งเสริมความเป็นครูมืออาชีพ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นและดึงศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคลออกมาได้โดยการส่งเสริมให้มีการสอนโดยเน้นการใช้กิจกรรม 2) วิธูโร ผู้บริหารพัฒนาให้บุคลากรได้ทำงานในด้านที่ถนัดและส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ สามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้หลากหลาย 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารมีการพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ ดูแลเอาใจใส่บุคลากร สร้างความเข้าใจและความร่วมมือการทำงาน แลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ นำไปสู่วิเคราะห์วางแผนและออกแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

5. การคิดเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ปรับกลไกต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เท่าทันต่อยุคสมัย 2) วิธูโร ผู้บริหารเน้นการแก้ปัญหาและดำเนินการพัฒนาที่ผสมผสานชัดเจนทั้งเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติแบบเชิงรุก 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารมีการสนับสนุนดึงศักยภาพของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในงานและกิจการของสถานศึกษาและประสานความคิดที่ดีในการทำงานได้ดี

6. การสร้างโรงเรียนต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารมีมุมมองในการบริหารการทำงานเชิงกลยุทธ์ วิเคราะห์ ประเมินและตัดสินใจในทุกด้าน มาเป็นฐานในการรองรับการเปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้เรียน 2) วิธูโร ผู้บริหารมีการพัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การเป็นต้นแบบการจัดการศึกษา ส่งเสริมการให้ความรู้จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์กรในรูปที่แตกต่างออกไป 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารประสานสัมพันธ์กับบุคลากรทุกฝ่ายได้ด้วยดี ด้วยวิธีการที่สุจริต ยุติธรรม โปร่งใสให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการบริหารคุณภาพ

7. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหาร ส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยผลักดันแนวคิดหรือวิธีการทำงานใหม่ๆ 2) วิธูโร ผู้บริหาร พัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ เครือข่ายทางการศึกษา ให้ข้อมูลข่าวสาร มีการติดตามรับฟังข่าวสาร เพื่อทราบถึงทิศทางในการพัฒนาทางการศึกษาเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารใช้เทคโนโลยีดิจทัลในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

8. การมีมนุษยสัมพันธ์ ตามหลักปาปณิกธรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา ผู้บริหารสร้างวิสัยทัศน์ และเป้าหมายตามทันต่อความเปลี่ยนแปลง 2) วิธูโร ผู้บริหารสามารถในการปลุกเร้าให้เกิดความร่วมมือ เปิดโอกาสให้เขาได้แสดงศักยภาพการทำงาน เป็นผู้สามารถจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรได้ 3) นิสยสัมปันโน ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการสานสัมพันธ์ในองค์กร ใส่ใจพัฒนาศักยภาพบุคลากร สร้างทีมงานให้เกิดกลุ่มการเรียนรู้และส่งเสริมให้ครูสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครองของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ ดังนี้

1. ผู้บริหารควรสร้างเสริมกระบวนการยกระดับคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคลากร ในการปฏิบัติงานพัฒนางานวิชาชีพเพื่อพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จ ตามระบบคุณภาพกับผลสัมฤทธิ์ตามพันธกิจ

2. ผู้บริหารควรมีการพัฒนาทักษะการเข้าสังคมและเทคนิคการปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการสื่อสาร การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน และเข้าใจ สนับสนุนเกิดการพัฒนากระบวนงาน ให้ทันสมัย รวดเร็ว เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาประสิทธิผลการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในโรงเรียนได้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์การสร้างเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมบนฐานคำสอนตามแนวทางหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดโครงการและแผนงานที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีหรือนวัตกรรมในการปฏิบัติงานวิเคราะห์และประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อพัฒนางาน

4. ผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาทักษะเพื่อยกระดับคุณภาพงานของผู้ปฏิบัติงานสอดคล้องและเหมาะสมกับงานหรือพันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา จัดทำแผนยุทธศาสตร์หรือแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาความรู้ของผู้บริหาร ครู บุคลากร กำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ

5. ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้ในการบริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำเอาองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงานได้

6. ผู้บริหารควรบริหารองค์กรอย่างยืดหยุ่น เพื่อขยายขีดความสามารถในการพัฒนาองค์กร ส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้มีอิสระจากการควบคุมประเมินคุณภาพ เป็นต้น

7. ผู้บริหารควรนำวิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์ขององค์การมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 และดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม

8. ผู้บริหารควรมีการฝึกอบรมและพัฒนา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ด้านการบริหาร การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการดำเนินการต่าง ๆ แก่ผู้บริหารเพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัลยรัตน์ เมืองสง. (2550). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชีวิน ออนลออ. (2553). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ฐิตารีย์ ตั้งอำไพสกุล. (2551). *รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามทัศนะของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธรรมรักษ์ ธนภณ. (2557). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระภราดร สุขากุล. (2547). *การบริงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 12*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระมหาบุญแล พุทธวโร. (2561). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562. (2562). (2562, 15 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก, หน้า 16-17.

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2560). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 2*(1), 1-6.

ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ. (2553). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วันทนา เนาว์วัน. (2557). *การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 3*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2551). *รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 (ระหว่าง พ.ศ. 2549-2551) โรงเรียนพระปริยัติธรรมธรรม แผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

อรุณ รักธรรม. (2541). *การพัฒนาและการฝึกอบรมบุคคล : ศึกษาเชิงพฤติกรรม.* กรุงเทพฯ : เสนาธรรม.

อัศนีย์ สุกิจใจ. (2561). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.